
PRO ET CONTRA

Ja eller nej. For eller imod. Asterisk sætter i hvert nummer to markante stemmer over for hinanden. Denne gang spørger vi kunstner Bjørn Nørgaard og professor Niels Egelund, om vi skal skrue op for kunst og kreativitet i uddannelserne.

De musisk-æstetiske fag er under pres, både i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne.

Men bør den frie kreativitet fylde mere i børn og unges uddannelse?

JA, mener billedkunstner BJØRN NØRGAARD, for vi undervurderer kunstens potentiale.

NEJ, siger professor NIELS EGELUND, ikke på bekostning af den faglige oprustning inden for læsning, matematik og naturfag.

Af SIGNE LØNTOFT

BJØRN NØRGAARD

JA TIL MERE KREATIVITET

»Man lærer sig selv at kende i kunsten«

Hvor stor en del af skolens fag burde være kunstneriske? «Når jeg bliver undervisningsminister, skal 25 procent af skolens fag være kunstneriske, hele vejen op igennem skolesystemet.»

Er de æstetisk-musiske discipliner under pres i uddannelsessystemet?

»Ja. Men det er hele den æstetiske og musiske tilgang til tilværelsen. Som verden ser ud lige nu, har man politisk besluttet sig for, at begreber relateret til produktion, arbejde og vækst er de eneste, der tæller. Og så har politikerne fået den opfattelse, at man kan kalkulere sig frem til, hvad man skal gøre inden for uddannelse for at få det optimale ud af de kommende tandhjul i produktionsapparatet, så vi kan få så meget som muligt ud af deres arbejdskraft og øge konkurrenceevnen. Her kan fag som billedkunst ikke rigtig følge med, for det er ikke et fag, der kan målstyres til at medføre en eller anden rationel gevinst.»

Står det æstetiske i modsætning til det anvendelige?

»Ja, æstetikken ligger ud over nytten, for idet noget bliver nyttigt, kommer egeninteressen på spil. Egeninteressen og det skønne er to forskellige ting. Det skønne findes i en erkendelse af, at der eksisterer nogle fællesmenneskelige værdier uden for os selv. Det er dem, kunstneren er medskabere af. Desuden er det meget vigtigt, at den kunstneriske proces ikke skal føre til noget bestemt. Det kan være, den fører til noget, men det er ikke sikkert. Det er et sats.»

Hvorfor er det i dine øjne vigtigt med de æstetisk-musiske fag?

»Kunst kan forandre verden, fordi kunst kan forandre det enkelte menneske – og forandring bæres igennem af enkelte mennesker.«

Billedhugger Bjørn Nørgaard

»Hvis vi fratager børn de æstetiske fagområder i undervisningen, slår vi det her samfund ihjel.

I fag som billedkunst, men også musik og det nye håndværk og design, lærer vi gennem egne erfaringer at danne os en virkelighedsopfattelse. Det er en frisættende kraft. Vi bruger os selv – vores øjne, vores hænder, vores tale, vores hjerte i forhold til hænderne – og lærer den vidunderlige computer, vi selv er, at kende. Samtidig lærer vi, hvordan vi kan overføre vores erfaringer med os selv til andre

områder af tilværelsen. Det kan man ikke lære ved at læse i en bog eller regne. Det lærer man ved at spille og male og høvle og sy.»

Men kunne man ikke argumentere for, at denne almindelse lige så vel kunne udfolde sig uden for uddannelsessystemet?

»Nej, for samtidig har hvert enkelt fagområde sin egen faglighed. I forhold til billedkunst kan jeg for eksempel sige, at verden aldrig har været mindre sanselig. Vi bevæger os rundt i et miljø, langt fra naturen, og mange mennesker kigger på skærme de fleste vågne timer. Derfor er selve arbejdet med materialerne en kærkommen lejlighed til at komme ud af hjernens tænkning og ned i kroppen. Desuden mangler vi at lære at se. Vi kan naturligvis se, fysiologisk, men dét at se handler også om at tilegne sig en kulturfortælling.»

Kan du give et eksempel?

»Vores kultur er ekstremt visuel. Hvis børn og unge ikke lærer at dechifrere alle de tegn og billedindtryk, vi bombarderes med, bliver de lette ofre for dem, der gerne vil sælge noget eller overtale til noget. Kritisk stillingtagen er en grundstøje i det moderne demokrati, men vi kan kun være kritiske, hvis vi kan gennemskue de billeder, vi møder. Det gælder helt basalt, hvad angår billedanalyse, men det gælder også den udbredte holdning, at lærere eller andre voksne bør undgå at præge unge mennesker. Det er i mine øjne en helt forkert tankegang. Hvis vi forsømmer at viderebringe vores værdier og holdninger til de unge, overlader vi scenen til markedet. Så bliver det McDonald's eller Lalandia, der præger dem og giver dem værdier. «

Er der også en moralsk dimension – gør æstetik os til bedre mennesker?

»Ja. Det æstetiske handler om det skønne. Det skønne er det sande. I den moderne ver-

den er det ikke altid, at det sande, som er det skønne, opfattes af samfundet som det skønne

Det skønne er jo ikke det pæne. Det skønne er det sande aftryk af verden. Og det er naturligvis ikke absolut. Det skal opfattes som et subjektivt aftryk af noget meget personligt, nemlig vores virkelighedsopfattelse. Det æstetiske er en mulighed for at give det et sprog.«

I dag defineres de æstetisk-musiske fag ofte som en slags hjælpefag, der skal tjene til at gøre eleverne dygtigere i de andre fag. Sang lærer børn sprog og litteratur, billedkunst kan fremme innovation og så videre. Hvad er din holdning til denne tendens?

»Jamen, vi lever i et velfærdssamfund, og naturligvis skal man legitimere, at man vælger at bruge tid og penge på kunst eller på musik. Men den generelle tendens til, at man argumenterer for fagene ud fra deres positive indflydelse på andre fag, er med til at marginalisere de æstetisk-musiske fag. Der er meget snak om, at frie udfoldelser kan være godt for innovationen og den slags. Det er sikkert helt rigtigt, men det er uholdbart i længden, at man skal påvise, at det vil bonde ud i vækst på lang sigt, hvis lille Peter får lov at sidde og tegne på sit værelse.«

Men kan kunst fremavle den nytænkning og innovation, der er enhver politikers hede drøm?

»Ja. Fornylse kommer ofte fra de kreative ildsjæle. Derfor er forudsætningen for, at samfundet er rigt, at det er generøst. Udvikling kan kun finde sted i et generøst samfund. Alternativet er et bogholdersamfund, og det eneste, der kommer ud af det, er flere bogholdere. Kunst kan forandre verden, fordi kunst kan forandre det enkelte menneske – og forandring bæres igennem af enkelte

»Den kunstneriske proces skal ikke føre til noget bestemt. Det kan være, den fører til noget, men det er ikke sikkert. Det er et sats.«

Billedhugger **Bjørn Nørgaard**

mennesker. Det er jo ikke altid dem med de høje karakterer i de boglige fag, der kommer med nye idéer, for de er skolede i en bestemt måde at tænke på. Vi har brug for nye måder. Men det kræver indsigt, lidenskab og en optagethed – at et menneske dykker ned i et felt. Det opstår som regel, når noget er tæt på en grænse. Ingen troede på, at man kunne bygge en så stor vindmølle, før Tvind kastede sig over projektet. På den måde var Tvind forudsætningen for hele det danske vindmølleeventyr, men det kunne man ikke have planlagt i forvejen.«

BJØRN NØRGAARD

Billedhugger, grafiker og performancekunstner. Var i 1960'erne en af de ledende kræfter i Eks-skolen. Blev i 1970 landskendt for en hesteslagting, som fandt sted i forbindelse med udstillingen Tabernakel på Louisiana og var en protest mod Vietnamkrigen. Nørgaard har også skabt 17 gobeliner over Danmarks historie, ophængt på Christiansborg. Han har modtaget Thorvaldsen Medaillen, Den Europæiske Kulturpris og er Ridder af Dannebrog.

Hvor stor en del af folkeskolens fag burde være kunstneriske?

»Jeg synes, der er en udmærket fordeling.«

Hvad er de æstetisk-musiske fags rolle i skolen?

»Fag som billedkunst og musik, men også håndværk og design og madkundskab har betydning på flere måder. For det første kan eleverne udvikle kompetencer som kreativitet og håndens kompetence. For det andet giver de et break i skoledagen, og det kan være tiltrængt for de elever, der ikke er så bogligt stærke. Formålet med de ekstra lektioner efter folkeskolereformen var jo netop også, at der nu blev bedre muligheder for at skabe afveksling.«

Flere rapporter har anbefalet, at Danmark styrker de æstetisk-musiske fag for at opnå bedre PISA-resultater, idet fagene understøtter læring i PISA-fagene. Danmark er også bagud i forhold til at prioritere de kreative fag i forhold til vores nabolande. Hvorfor har man hørt så lidt til disse fag i forbindelse med folkeskolereformen?

»Man kan jo ikke have fokus på alt, og reformen har først og fremmest skullet give fag som dansk, matematik og naturfag et boost. Når det er sagt, har reformen netop en indbygget fleksibilitet med den understøttende undervisning, og det er netop nogle lektioner, der skal rumme den tværfaglige og kreative undervisning og også gerne elementer fra de æstetisk-musiske fag. Det er også her, skolerne har fået bedre muligheder for at skemalægge tid til ekskursioner ud af huset, så man kan besøge museer eller udøvende lokale kunstnere.«

NIELS EGELUND

NEJ TIL MERE KREATIVITET

»Der er ikke nogen modsætning mellem målstyring og kreativitet«

Har kunst og musik et formål i sig selv ud over at understøtte læring i de andre fag?

»Ja, det er noget med at få åbnet øjnene for en dannelses-tradition. Det har især betydning for elever, der kommer fra miljøer, hvor der ikke er tradition for, at man spiller klaver eller går på kunstmuseum. De møder måske slet ikke kunst, hvis de ikke støder på det i skolen. Jeg husker, da jeg selv fik tegning i 3. klasse, og læreren tog os med ind på Odense Stiftsmuseum for at se en udstilling af Emil Nolde. Det var en kæmpe oplevelse.«

Forskellige undersøgelser har peget på, at de musisk-æstetiske fag har været under pres i det sidste årti, blandt andet kom der for et par år siden en rapport, der viste, at undervisningen i musik var kraftigt reduceret i både folkeskole og gymnasium. Nedprioriteres disse fag på grund af den aktuelle skolepolitik's fokus på målstyring?

»Nej, det tror jeg ikke. Det er sådan noget, der drages frem af dem, der generelt er imod målstyring i uddannelsessystemet. Der er imidlertid ikke nogen modsætning mellem målstyring og kreativitet. De kreative fag har også mål. Faktisk er min største bekymring omkring de æstetisk-musiske fag, at når der

»De kreative fag har også mål. Faktisk er min største bekymring omkring de æstetisk-musiske fag, at når der ikke er nogen mål med dem, tager man dem ikke alvorligt. **Så risikerer vi, at det bliver en slags frikvarter, hvor der ikke er nogen kvalitetskontrol.**«

Professor Niels Egelund

ikke er nogen mål med dem, tager man dem ikke alvorligt. Så risikerer vi, at det bliver en slags frikvarter, hvor der ikke er nogen kvalitetskontrol. Derfor er mit bedste bud på årsagen til, at fag som musik og billedkunst er under pres, at der har manglet linjefagsudannede lærere i fagene. Det har nogle steder givet fagene en slap identitet, hvor der er for meget tidsspilde.«

Kan vi gøre mere for at fremme de kompetencer, som de musisk-æstetiske og praktiske fag giver?

»I dag har man især de kreative og praktiske fag i indskolingen og på mellemtrinnet. Måske er det en fejl, at man ikke har for eksempel håndværk og design i overbygningen. For nogle af de praktisk orienterede elever ville det måske betyde, at de ikke følte sig så fremmede over for den type arbejde, når de

skal vælge uddannelse. Man kunne måske også være bevidst om at integrere nogle af de praktiske fag i de øvrige fag eller i den understøttende undervisning på overbygningen.«

Hvorfor skal fagene integreres i andre fag frem for selv at fylde mere på skemaet?

»De kunstneriske fag er jo en slags dannelsesfag, der er med til at formidle den kulturarv, vi er rundet af. Vi sang morgensang i min skoletid, og selvom jeg aldrig har haft en tone i livet, var det da med til at give mig et forhold til den danske sangskat. Men jeg mener, at kunst og musik i høj grad kan integreres i de eksisterende fag. Hvis man synger i kristendomsundervisningen, skulle sangen gerne lægge sig i relation til det, man ellers beskæftiger sig med. Hvis man ikke er glad for at synge, kan 45 minutters sang være lang tid, så det er fint at få det spredt ud i de forskellige fag. Jeg er for eksempel selv glad for at slippe for at synge i større målestok, men jeg kan da godt være med på en fællessang, når jeg er ude at holde foredrag.« ■

NIELS EGELUND

Professor og direktør for Center for Strategisk Uddannelsesforskning ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Har ledet den danske del af den internationale PISA-undersøgelse. Egelund er en hyppigt brugt kommentator og debattør om skoleforhold i medierne. Medlem af Skolerådet og Ridder af Dannebrog.